

สมุนไพรใกล้บ้าน มาตรฐาน "เจตมูลเพลิง" ก้นดีกว่า

นำเสนอเมื่อ : 25 พ.ค. 2552

ใครที่สนใจตำราแพทย์แผนไทย หรือแพทย์แผนโบราณ
ย่อมจะเคยได้ยินหรือผ่านตาชื่อของสมุนไพรที่ชื่อ "เจตมูลเพลิง" มาบ้างแล้ว
ส่วนคนที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงของผู้ปรุงหรือผู้ขายยาตำรับโบราณ
ส่วนใหญ่ก็คงจะไม่เคยเห็นหรือไม่รู้จักต้นเจตมูลเพลิงมาก่อนเป็นแน่ ด้วยเหตุนี้เอง
ทำให้ผู้เขียนต้องนำเอาเรื่องราวของเจตมูลเพลิงมาเล่าสู่กันฟังในฉบับนี้

เจตมูลเพลิง หรือที่ตำราแพทย์แผนโบราณอาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "ลูกใต้ดิน"
เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดเล็ก ที่มีกิ่งก้านสาขามากมาย เป็นไม้ใบเดี่ยว สีเขียว ลักษณะคล้ายใบมะลิแต่มีขนาดใหญ่กว่า
ดอกมีลักษณะสวนโคนเป็นหลอดชูขึ้น (คล้ายลำโพง) สวนปลายจะมีเป็น 5 กลีบ มี 2 ชนิด คือ ชนิดดอกสีแดง
กับชนิดดอกสีขาว ลักษณะของลำต้นและใบจะเหมือนกันทุกประการ
จะรูวาทันใดเป็นดอกสีแดงหรือสีขาวก็ต่อเมื่อมันออกดอกมาปีละครั้งเท่านั้น
กลีบเลี้ยงของดอกมีสีเขียวและมีขนปกคลุม ที่ขนจะมีต่อมของเหลวเหนียวติดมือ
ชนิดที่ไชทำยาคือสวนรากที่ตากแห้ง และสวนมากก็จะเป็นเจตมูลเพลิงชนิดดอกสีแดงเท่านั้น
(แมชนิดดอกสีขาวจะมีสรรพคุณทางยาอยู่ก็ตาม)

เจตมูลเพลิงแดง มีชื่อสามัญว่า เจตมูลเพลิงแดง (ภาคกลาง) พืดพิวแดง หรือปืดพิวแดง (ภาคเหนือ)
และภาษาอังกฤษว่า Rose-Coloured Leadwort ชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Plumbago rosea* Linn. (*P. indica* Linn.)
และจัดอยู่ในวงศ์ PLUMBAGINACEAE. สวนเจตมูลเพลิงขาว หรือปืดพิวขาว หรือเปะฮวยตั้ง (แต่จีว)
มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Plumbago zeylanica* Linn. วงศ์เดียวกันกับเจตมูลเพลิงแดง

รากเจตมูลเพลิง (แดง) นั้น แพทย์แผนไทยท่านระบุสรรพคุณไว้ว่า เป็นสมุนไพรที่มีรสร้อน แก้ปวดท้อง
บำรุงธาตุ แก่ทองเสีย แกลมในก้องเสมหะ แก่ริดสีดวงทวาร แก้บวม แก้คุดทะราด แก้โลหิตเนา
และกระจายเลือดลม ซึ่งถูกจัดให้เป็นยาในชุดที่ชื่อว่า "เบญจกุล" อันได้แก่ 1. ดอกดีปลี 2. รากชะพลู 3.
รากเจตมูลเพลิง 4. เก่าสะคาน และ 5. เหงาชิงแห้ง ที่ไชเป็นยาแก้โรคในก้องเตโชธาตุ ก้องวาโยธาตุ
และก้องอากาศธาตุ ทั้งนี้ จะมีอัตราสวนของสมุนไพรแต่ละชนิดแตกต่างกันไป เช่น ก้องเตโชธาตุ
ให้ไชรากเจตมูลเพลิง 16 สวน ก้องวาโยธาตุ ไช 8 สวน และก้องอากาศธาตุ ไช 2 สวน เป็นต้น

การที่รากเจตมูลเพลิงได้ชื่อว่าเป็นยาในตำรับ "เบญจกุล" หรือ "เบญจกุลเสมอภาค"
อันถือเป็นยาบำรุงธาตุทั้ง 4 และอากาศธาตุให้บริบูรณ์นั้น มีประวัติ (นิทาน) เล่าว่า เกิดจากครั้งหนึ่งมีฤๅษี 6 องค์
มาเสวนากัน โดยองค์แรกชื่อ "ปัพพตัง" บริโภคผลดีปลี องค์ที่สอง ชื่อ "อุชา" บริโภครากชะพลู องค์ที่สาม ชื่อ
"นุพเพทา" บริโภคเก่าสะคาน องค์ที่สี่ ชื่อ "นุพพรด" บริโภครากเจตมูลเพลิง องค์ที่ห้า ชื่อ "มูหิทธิกรรม"
บริโภคเหงาชิง โดยแต่ละองค์ต่างก็ได้พรรณนาสรรพคุณของสมุนไพรที่ตนบริโภคไปว่า แก่อุชินโรคได้
ระงับเมื่อยขบได้ ระงับเสมหะและลมได้ ระงับโรคที่บังเกิดแต่ได้ ตามลำดับ สวนฤๅษีองค์ที่หก
ไม่ได้บริโภคสมุนไพรใด แต่เป็นผู้ประมวลสรรพคุณของยาโดยรวมและตั้งชื่อตำรับยาว่า "เบญจกุลเสมอภาค"

ที่นำเอานิทานมาแล้วไว้ก็เพื่อให้เห็นว่า รากเจตมูลเพลิง นับเป็นสมุนไพรโบราณเท่านั้น

ตำราแพทย์แผนไทยนั้น ท่านแบ่งรสสมุนไพรต่างๆ ออกเป็น 9 รส ด้วยกัน (นักศึกษาในวิชาเภสัชกรรมแผนโบราณจะต้องจดจำและรู้จักสมุนไพรว่า ชนิดใดมีรสอะไร) ได้แก่ รสฝาด รสหวาน รสเมาเบื่อ รสขม รสเผ็ดร้อน รสมัน รสหอมเย็น รสเค็ม รสเปรี้ยว ซึ่งเป็นรสหลัก และยังมีรสกลางๆ อีก 1 รส คือ รสจืด เช่น ใบแค ใบมะยม ใบหมากผู้ และใบหมากเมีย เป็นต้น

ได้กล่าวไว้แล้วว่า รากเจตมูลเพลิงนั้นมีรสเผ็ดร้อน ซึ่งมีตัวยาวอย่างอื่นที่จัดเข้าในรสนี้ อีก เช่น หัวดองดึง รากกระชาย ใบกระวาน ดอกดีปลี เถาะสะค้าน รากมะไฟเดือน 5 รากกะเพรา การบูร ใบแก้ว รากชะพลู เมล็ดพริกไทย กานพลู เหงาชิงแห้ง หัศคุณเทศ-ไทย เทพทาโร หัวกระเทียม ลูกพีลังกาสา และรากคัตลิ้น เป็นต้น

ตามคัมภีร์โบราณ (พระคัมภีร์ธาตุวิวรรณ์) ระบุสรรพคุณของยาแต่ละรสไว้ว่า 1. รสขม แผลชานไปตามผิวหนัง 2. รสฝาด ชุ่มซาบไปตามกล้ามเนื้อ 3. รสเค็ม แผลชานไปตามเส้นเอ็น 4. รสเผ็ดร้อน ชุ่มซาบไปตามกระดูก 5. รสหวาน ชุ่มซาบไปตามลำไส้ใหญ่ 6. รสเปรี้ยว ชุ่มซาบไปตามลำไส้เล็ก 7. รสเย็นหอม แผลชานเข้าสู่อวัยวะ และรสมัน ชุ่มซาบไปตามข้อต่อทั้งปวง

เรื่องสรรพคุณยารสต่างๆ ยังมีรายละเอียดเป็นอย่างอื่นอีก เช่น กล่าวว่า รสฝาด ใช้สุมานบาดแผล บิดธาตุ คุมธาตุแก้มืดมูกเลือด เป็นต้น แต่จะไม่นำมากล่าวไว้ให้ยืดยาว เป็นเพียงยกมาพอให้รู้ว่าการศึกษาด้านแพทย์แผนไทยนั้น ท่านมีหลักยึดอยู่อย่างชัดเจน หากเราศึกษาให้จริงจัง ชำนาญจริง ก็จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างแน่นอน

การศึกษาวินิจฉัยแพทย์แผนไทยนั้น ท่านกล่าวเป็นภาพรวมไว้ว่า จะต้อง "รู้จักตัวยา รู้จักสรรพคุณยา รู้จักการปรุงยา และรู้จักพิเคราะห์"

ย้อนกลับมาหาข้อมูลของรากเจตมูลเพลิง หรือ "ลูกใต้ดิน" กันใหม่ ผู้เขียนได้ลองสำรวจดูตำรับยาแพทย์แผนไทย (แผนโบราณ) พบว่า มีหลายขนานที่เข้ารากเจตมูลเพลิง (ร่วมกับตัวยาชนิดอื่น) เช่น ยาหอมอินทจักร์ (ซึ่งเป็นยาสามัญประจำบ้าน แผนโบราณ 1 ใน 16 ขนาน ของไทย) และในหนังสือ "ตำรายาสมุนไพรหลวงพ่อดุซ วัดมะขามเฒ่า" (ฉบับที่ "พระครูนนทประภากร" เจ้าคณะอำเภอบางใหญ่ วัดพิบูลเงิน จังหวัดนนทบุรี จัดพิมพ์) ก็พบเจตมูลเพลิงในตำรับยาดังต่อไปนี้ คือ ยาแกโรคเห็้อออกมาก ยาแกโรควิงเวียนหน้ามืดตาลาย (ขนานที่ 3) ยาแก้ไข้ทับระดู และระดูทับไข้ (ขนานที่ 17) ยาขนานใหญ่ แกโรคลมอัมพาต (ขนานที่ 2 ขนานที่ 3) ยาแกโรคลมต่างๆ (ขนานที่ 1) ยาแกโรคประสาท ยาแกโรคกระเพาะ และยาแกธาตุ 4 แปรปรวน เป็นต้น

ยาขนานสุดท้ายที่ใช้แก้โรคหัวใจ ใจสั่น (ใจหวิว-จะเป็นลม) มีส่วนผสมของสมุนไพร 13 ชนิด คือ ชะมดเชียง พิมเสน การบูร เทียนดำ หัวดองดึง รากเจตมูลเพลิง อย่างละ 2 บาท กฤษณา กะลำภัก และจันทน์เทศ อย่างละ 3 บาท กุ้ยยวน 4 บาท ชิง และดอกดีปลี อย่างละ 8 บาท และสนเทศ หนัก 40 บาท นำมาบดเป็นผง เติมน้ำมะนาวแล้วปั้นเป็นแท่ง ผึ่งในที่ร่มให้แห้ง เก็บไว้ในขวดโหล ใช้รับประทานกับกระสายน้ำมะนาวเวลาเกิดอาการใจสั่น ได้ผลชะงัดดีทีเดียว

เมื่อได้นำเอาเรื่องราวจากตำราแพทย์แผนโบราณมาเล่าสู่กันฟังไปแล้ว ที่นี้ก็หันมาดูโลกแห่งความเป็นจริงกันบ้าง ปัจจุบันนี้กระทรวงสาธารณสุขของไทยได้มองเห็นความสำคัญของสมุนไพรพื้นบ้านแล้ว เพื่อเป็นการฟื้นฟูและส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรในระบบสุขภาพแห่งชาติ

คณะอนุกรรมการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติได้จัดทำบัญชียาจากสมุนไพรที่ประกอบด้วยยาจากสมุนไพรทั้งยาแผนไทยดั้งเดิมและยาพัฒนาจากสมุนไพรที่มีการพัฒนารูปแบบให้ทันสมัยใช้สะดวกที่มีข้อบ่งชี้ชัดเจนในการแก้ปัญหาของประชาชนไทย สำหรับป้องกันโรคหรือรักษาผู้ป่วยของแพทย์แผนไทยหรือใช้เป็นทางเลือกในการป้องกันหรือรักษาผู้ป่วยร่วมกับแนวการรักษาแบบตะวันตก (ซึ่งต่างเป็นทางเลือกซึ่งกันและกัน) ในสถานพยาบาลทุกระดับ และในโรงงานสาธารณสุขมูลฐาน โดยต้องมีหลักประกันด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพและความปลอดภัย

บัญชียาจากสมุนไพร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. บัญชียาจากสมุนไพรที่มีการใช้ตามองค์ความรู้ดั้งเดิม จำนวน 11 รายการ และ 2. บัญชียาที่พัฒนาจากสมุนไพร จำนวน 8 รายการ รวมทั้งสิ้น 19 รายการ (นับแยกตามตัวยาหรือสูตรตำรับ) โดยจัดเป็นหมวดหมู่ตามกลุ่มอาการของระบบต่างๆ ของร่างกายตามข้อบ่งชี้หรือสรรพคุณของยา รายละเอียด ได้แก่

กลุ่มที่ 1 บัญชียาจากสมุนไพรที่มีการใช้ตามองค์ความรู้ดั้งเดิม ประกอบด้วย

1. ยารักษากลุ่มอาการทางระบบไหลเวียนโลหิต (แก้ลม) ได้แก่ ยาหอมเทพจิตร และยาหอมนวโกฐ
2. ยารักษากลุ่มอาการทางระบบทางเดินอาหาร ได้แก่ ยาถ่ายดีเกลือฝรั่ง ยาธาตุนครจิบยาประสะกานพลู และยาเหลืองปิดสมุทร
3. ยารักษากลุ่มอาการทางสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา ได้แก่ ยาประสะไพล
4. ยาแก้ไข้ ได้แก่ ยาแก้ไข้ห้ารากล ยาเขียวหอม และยาจันทน์ลีลา
5. ยาแก้ไอและขับเสมหะ ได้แก่ ยาประสะมะแว้ง

กลุ่มที่ 2 บัญชียาพัฒนาจากสมุนไพร ประกอบด้วย

1. ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินอาหาร ได้แก่ ขมิ้นชัน ของ ชุมเห็ดเทศ และฟ้าทลายโจร
2. ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ ฟ้าทลายโจร
3. ยารักษากลุ่มอาการของระบบผิวหนัง ได้แก่ บัวบก และพญายอ
4. ยาใช้ภายนอกสำหรับบรรเทาอาการปวดและอักเสบ ได้แก่ พริก และไพล

ยาในกลุ่มที่ 1 ข้างต้น ซึ่งเป็นยาที่พัฒนาขึ้นจากตำรับยาสมุนไพรตามองค์ความรู้ดั้งเดิม (เป็นยาตำรับที่เกิดจากภูมิปัญญาของแพทย์แผนโบราณ แต่นำมา "เจียรระไน" ขึ้นใช้ใหม่) นั้น มีอยู่ 2 ตำรับ

ที่ใช้รากเจตมูลเพลิงเป็นตัวยาร่วม ได้แก่ ยาหอมนวโกฐ และยาประสะกานพลู จึงนับได้ว่า สมุนไพรที่เราเรียกกันว่า "ลูกไต่ดิน" นี้ มีความสำคัญต่อตำรับยาแผนโบราณไม่น้อย ก็ขอนำมาบอกกล่าวกันไว้เป็นความรู้รอบตัว

ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสมุนไพรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการปรุงยานั้น แต่ดั้งเดิมมาปลูกก็มักจะเป็นหมอพื้นบ้าน ปลูกกันอยู่อย่างกระจัดกระจายและมีไว้แต่พอใช้ตามความจำเป็น หรือสมุนไพรบางอย่างก็ต้องไปหาเอาจากป่าหรือแหล่งธรรมชาติ ส่วนที่มีต้นพันธุ์ตามบ้านเรือนอยู่บาง เจ้าของก็มักจะหวงแหนต้นพันธุ์ ทำให้ปริมาณของสินค้ามีอยู่อย่างจำกัด หรือบางอย่างก็ถึงกับขาดแคลนเลยทีเดียว มีจำนวนที่ไม่แน่นอน ตัวอย่างเช่น รากเจตมูลเพลิงแดงก็เช่นกัน แพทย์แผนไทยต้องหาซื้อดูยาราคาที่ค่อนข้างจะแพง แมกระนั้น ปัญหากลับอยู่ที่ว่า แม่จะซื้อแพงแต่ยังหาสินค้าที่มีคุณภาพดี (เป็นรากเจตมูลเพลิงแดงบริสุทธิ์) ไม่ค่อยได้ จึงเป็นเรื่องที่พวกเรา (ทั้งภาครัฐราชการและชาวบ้าน) ต้องมาช่วยกันแก้ไขปัญหาดูด้วยการแสวงหาต้นพันธุ์ดีมาขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกให้มากขึ้น ปลูกด้วยวิธีการที่เหมาะสม และที่สำคัญไม่น้อยก็คือเมื่อมีแหล่งผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพแล้ว ก็ควรจะจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้ทั่วกัน เพื่อให้ผู้ซื้อได้รู้ถึงแหล่งผลิตเพื่อจะได้สั่งซื้อได้โดยตรง การตลาดก็จะมีควมคล่องตัว และในฝ่ายของผู้ที่ต้องการใช้วัตถุดิบก็จะได้สินค้าที่มีคุณภาพและราคาที่ไม่แพงจนเกินไป

เจตมูลเพลิง นั้น ถ้าไปเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จะได้ข้อมูลกว้างขวางขึ้น โดยท่านกล่าวไว้ว่า "เจตมูลเพลิง น. ชื่อไม้พุ่มขนาดเล็กหลายชนิดในสกุล *Plumbago* วงศ์ *Plumbaginaceae* เช่น เจตมูลเพลิงแดง (*P. indica* L.) ดอกสีแดง และเจตมูลเพลิงขาว (*P. zealanica* L.) ดอกสีขาว, รากของทั้ง 2 ชนิด มีรสเผ็ดร้อน ใช้ทำยาได้"

นอกจากเจตมูลเพลิงแดง และเจตมูลเพลิงขาวแล้ว ยังมีเจตมูลเพลิงอีกชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า เจตมูลเพลิงฝรั่ง หรือที่มีชื่อไทยว่า พยับหมอก เป็นไม้พุ่มในวงศ์เดียวกับเจตมูลเพลิง 2 ชนิดข้างต้น แต่เป็นชนิดที่มีชื่อว่า *Plumbago auriculata* Lam. ก็ขอนำมาบันทึกไว้ด้วย

คนส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยทราบถึงวิธีการเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์เจตมูลเพลิง เพราะไม่เคยเห็นต้นจริงๆ จึงขอนำเอาความรู้ด้านการเพาะปลูกมาบอกกล่าวกันไว้แต่พอสังเขปสำหรับผู้สนใจอยากจะทำปลูก

การขยายพันธุ์เจตมูลเพลิง (ทั้งแดงและขาว) นั้น ปกติก็ใช้วิธีเพาะเมล็ด แต่ในกรณีที่ต้องการปลูกเป็นจำนวนมาก เราสามารถใช้วิธีปักชำกิ่งก่อนนำไปปลูกขยายลงแปลงหรือลงในร่องซีเมนต์ (หากปลูกลงแปลงรากของเจตมูลเพลิงจะไชลงในดินลึกและยากแก่การเก็บเกี่ยวผลผลิต) จึงใช้วิธีปลูกลงในร่องซีเมนต์ชนิดที่ไม่มีก้น แต่ใช้วัสดุแผ่นเรียบวางรองพื้นแทน เพื่อป้องกันไม่ให้รากชอนไชลงพื้น ชนิดที่ต้องให้ระบายน้ำได้สะดวก โดยปลูกในช่วงต้นฝนแล้วรดน้ำให้อย่างน้อยสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ปล่อยให้จนมีอายุครบ 1 ปี (เป็นอย่างน้อย) แล้วจึงจะเก็บเกี่ยวผลผลิต

เจตมูลเพลิง 1 ต้น จะมีกิ่งสาขาเป็นจำนวนมากและออกดอกปีละ 1 ครั้ง หากถึงฤดูแล้งใบของเจตมูลเพลิงก็จะเฉาลงบ้าง หากปล่อยให้จนถึงฤดูฝนใหม่ก็จะเจริญงอกงามขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ยิ่งมีอายุมาก รากของมันจะยิ่งมีสรรพคุณทางยาสูงขึ้น

การเก็บเกี่ยวเพื่อเอารากเจตมูลเพลิงนั้น จะมีการเก็บเกี่ยวช่วงปลายฤดูแล้งราวกลางเดือนถึงปลายเดือนเมษายน

โดยใช้วิธีกรองซีเมนต์ขึ้นจากกอกของเจตมูลเพลิง แล้วใช้เสียมค่อยๆ ค่อยเอาเฉพาะรากของเจตมูลเพลิง
นำไปล้างในน้ำสะอาด (หรือใช้น้ำจืด) จนเหลือแต่รากล้วนๆ นำไปตากแห้งหรืออบแห้ง
ซึ่งรากของเจตมูลเพลิงแห้งจะเสียน้ำหนักไม่มาก รากแห้ง/รากสด น่าจะมีอัตราส่วนราว 1 ต่อ 2 หรือ 1 ต่อ 1.5
โดยประมาณ

ข้อควรระวังคือ ในการจับต้องรากของเจตมูลเพลิงขณะเก็บเกี่ยวนั้น ต้องสวมถุงมือเสียก่อน
เพื่อป้องกันอาการปวดแสบปวดร้อน เนื่องจากฤทธิ์ของสมุนไพรสด

ราคาของรากเจตมูลเพลิงแดงที่ผ่านมาในอดีต รากแห้งต่ำสุด 350 บาท สูงสุดอาจขึ้นไปถึง 700-800
บาท แต่ขณะที่เขียนต้นฉบับของเรื่องนี้ ราคาอยู่ที่กิโลกรัมละ 400 บาท นับว่าเป็นราคาที่ดีพอใช้ทีเดียว

ผู้ที่สนใจเรื่องการปลูกเจตมูลเพลิงแดง หรือต้องการซื้อต้นพันธุ์
หรือรากเจตมูลเพลิงแห้งจะขอทราบข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ คุณศุภกฤต ศรีคำแหง (ลุงโต้ง)
ผู้แทนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ ตำบลพลับพลาไชย บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาไชย
อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 72160 โทร. (089) 743-1009 ได้อย่างเป็นกันเอง

กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรเกษตรอินทรีย์พลับพลาไชย มีสมาชิกอยู่ในสังกัด 16 ครอบครั้ว กระจายอยู่ในพื้นที่
2 จังหวัด คือ กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี ปลูกสมุนไพรหลายชนิดด้วยกัน โดยดำเนินการก่อตั้งมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.
2542 ปัจจุบันมีสมุนไพรที่พร้อมจะจำหน่ายหลายชนิด เช่น กระเจียบแดง กระชายดำ กุลวยดิบ กลอย
เกสรบัวหลวง ขมิ้นชัน ขิง ใบขี้เหล็ก รากคนทา คนทีสุ่อ ชะพลู ดีปลี โด่ไม้รูลม ตะไคร้ เถาวัลย์เปรียง เถาเอ็นอ่อน
รากเทายายม่อม บอระเพ็ด บัวบก เพชรสังฆาต ไพล ฟ้าทลายใจร น้ำมะกรูด ผิวมะกรูด ใบมะขาม ใบมะขามแขก
พลูควาย หญ้าปักกิ่ง หญ้าดอกขาว กะเม็ง รวงจืด ทองพันชั่ง เตยหอม เสดดพังพอน เปลือกมะระขี้นก
ทั้งสดและแห้งตามความต้องการของผู้ซื้อ นอกจากนี้
ทางกลุ่มยังต้องการรับซื้อผลิตผลสมุนไพรบางอย่างจากเกษตรกรทั่วไปด้วย เช่น ไพล เพชรสังฆาต
และกระเจียบแดง เป็นต้น

เรื่องราวของเจตมูลเพลิงแดง
สมุนไพรที่มีความสำคัญตัวหนึ่งในตำรับยาไทยก็จบลงแต่เพียงแค่นี้
โอกาสหน่าจะได้นำเอาเรื่องราวของสมุนไพรตัวอื่นมาเล่าสู่กันฟังอีก

ขอบคุณข้อมูลจาก :: มิติชนกรูป